

Rupert Brooke: Ένα ορόσημο στην ιστορία της Σκύρου

της Άννας Γ. Φαλτάιτς

Πριν από 100 χρόνια, στις 23 Απριλίου του 1915, ένας νεαρός άγγλος στρατιώτης, πέθανε και ετάφη στο απομακρυσμένο νησί της Σκύρου. Οι Σκυριανοί δεν γνώριζαν ποιος ήταν ο άτυχος νέος –πιθανότατα δεν ήξεραν να διαβάσουν ούτε το όνομα που είχε γραφτεί στον απλό ξύλινο σταυρό του τάφου- όμως τον θρήνησαν σαν να ήταν δικό τους παιδί. Άναβαν ένα κεράκι στην μνήμη του άγνωστου στρατιώτη, θύμιαζαν, και πάντα κάποιος θα άφηνε μερικά λουλούδια στον τάφο του, παρά το ότι βρισκόταν τόσο μακριά από την πόλη της Σκύρου.

Ούτε που θα μπορούσαν να φανταστούν ότι αυτός ο νέος, λίγα χρόνια αργότερα, θα έπαιζε καταλυτικό ρόλο στην ανάπτυξη της Σκύρου, εμφυσώντας νέα ζωή σε ένα αρχαιότατο, αλλά σχεδόν εγκαταλελειμμένο, με το πέρασμα του χρόνου, κομμάτι του ελληνικού πολιτισμού.

Αν και ο Ρούπερτ Μπρουκ είχε ήδη εκδώσει δυο ποιητικές συλλογές πριν τον θάνατό του, το ποιητικό του μεγαλείο χρειάστηκε αρκετά χρόνια για να αναγνωριστεί, και να τοποθετηθεί ο πρόωρα χαμένος νέος στο πάνθεον των Μεγάλων Ποιητών του Πολέμου.

Και αυτό χάρη στις επίπονες και άοκνες προσπάθειες ενός Βέλγου φιλόanthρωπου και ποιητή, του καθηγητή Πωλ Βάντερμποργκ, ο οποίος από το 1920 ξεκίνησε τις ενέργειες για τη δημιουργία μιας Διεθνούς Επιτροπής για τον ποιητή Μπρουκ, η οποία θα αναλάμβανε –μεταξύ άλλων- να αναγείρει ένα μνημείο προς τιμήν του μεγάλου ποιητή. Αρωγοί στην προσπάθειά του δεν στάθηκαν μόνο επιφανείς άνθρωποι της διανόησης από το εξωτερικό, αλλά και πολλοί φωτισμένοι Έλληνες, μεταξύ των οποίων ο τότε πρόεδρος της Κοινότητας Σκύρου, Σοφοκλής Στεφανίδης, ο Έλληνας γλύπτης Μιχαήλ Τόμπρος (που φιλοτέχνησε το μνημείο), οι ζωγράφοι Δημήτρης Στεφανόπουλος και Χαρίκλεια Αλεξανδρίδου-Στεφανοπούλου καθώς ο πρόεδρος του Συνδέσμου Σκυρίων στην Αθήνα, ο δημοσιογράφος Κώστας Φαλτάιτς.

Η Διεθνής Επιτροπή άρχισε να παίρνει σάρκα και οστά το 1925. Απαρτιζόταν από Έλληνες, Άγγλους, Αιγύπτιους και Βέλγους – τους Κωνσταντίνο Καβάφη, Λίνο Πολίτη, σερ Ρόμπερτ Άλλασον Φαρνές, Χαλίλ Μουτράν, Αχμέτ Σωκύ, Ερρίκο Νας, Παύλο Βάντερμποργκ, ενώ επίτιμοι πρόεδροι ορίστηκαν ο πρωθυπουργός της Ελλάδας Ελευθέριος Βενιζέλος, ο ύπατος αρμοστής της Αγγλίας στην Αίγυπτο Λόρδος Λόυντ, ο Άγγλος πρέσβης στην Αθήνα σερ Πέρσυ Λώρεν, υπό την υψηλή

προστασία του πρέσβυ της Ελλάδας στο Κάιρο Παναγιώτη Μεταξά και του Έλληνα πρέσβη στο Λονδίνο κ. Κακλαμάνου.

Αντιπρόσωποι στην Σκύρο ορίστηκαν οι αναγνωρισμένου ταλέντου Έλληνες ζωγράφοι κ. Στεφανόπουλος και κα Αλεξανδρίδου, μαζί με τον γλύπτη Μιχαήλ Τόμπρο, οι οποίοι θα μετέβαιναν στην Σκύρο για να μελετήσουν τον τόπο.

Η Επιτροπή είχε θέσει ως στόχο να συγκεντρώσει γρήγορα στην Ευρώπη και στην Αίγυπτο το ποσό των 400.000 δρχ. (περίπου 270.000 ευρώ σήμερα).

Η πρόθεση της Επιτροπής για ανέγερση ενός μνημείου προς τιμήν του Brooke, αλλά και της αιώνιας ποίησης, στο νησί της Σκύρου γνωστοποιήθηκε στην Σκύρο τέσσερα χρόνια αργότερα, μέσω ανοικτής επιστολής του Βάντερμποργκ στην ελληνική εφημερίδα «Ελεύθερο Βήμα» στις 5 Ιουνίου 1929.

«Στην γραφική Σκύρο που είναι μακριά από τον θόρυβο του κόσμου, θα ανεγείρουμε τον Απρίλιο του επόμενου έτους (1930) μνημείο, το οποίο θα είναι έργο Έλληνα γλύπτη. Καθόλου δεν σκεφτήκαμε να διαταράξουμε την απλή και ήσυχη θέση στην οποία βρίσκεται εκεί πέρα ο τάφος του ποιητή (...). Μεταξύ των ζώντων, εν μέσω των ταπεινών κατοίκων της μικρής νήσου Σκύρου με τα λευκά σπίτια της, θα έχει την καλύτερη θέση του το μνημείο, το οποίο θα εμπιστευθεί στους συμπαθείς κατοίκους της. Θα αποτελείται από ένα μεγάλο ορειχάλκινο άγαλμα που θα επαναφέρει στη μνήμη τον θάνατο του Ρούπερτ Μπρουκ και την λάμψη που άφησαν όλοι οι ποιητές του κόσμου, οι οποίοι έπεσαν πολύ γρήγορα, στο άνθος της νιότης τους (...)», ανέφερε στην επιστολή του ο Βάντερμποργκ.

Κατά τον ίδιο, είχε αποφασιστεί ότι το βάθρο θα «λαξευθεί σε μάρμαρο της Σκύρου και θα φέρει κάτω από μετάλλιο που θα απεικονίζει ανάγλυφα την ωραία κατατομή του ποιητή διπλή αφιέρωση: «Εις τον Άγγλον ποιητήν Ρούμπερτ Μπρουκ – Εις την αθάνατον ποίησιν». Ο Βάντερμποργκ ήθελε τα αποκαλυπτήρια του μνημείου να γίνουν τον Μάιο του 1930, ωστόσο δεν τα κατάφερε και τελικά η τελετή έγινε έναν χρόνο αργότερα, στις 5 Απριλίου του 1931.

Η αλληλογραφία μεταξύ του Βάντερμποργκ, του προέδρου της Κοινότητας Σκύρου Σοφοκλή Στεφανίδη και του προέδρου του Συνδέσμου Σκυρίων στην Αθήνα Κώστα Φαλτάιτς, για την οργάνωση της ανέγερσης του μνημείου και τις συνοδευτικές εορτές, κράτησε δυο χρόνια. Μάλιστα, ο Βάντερμποργκ ενημέρωσε τους αρμόδιους φορείς της Σκύρου ότι υπάρχουν πιέσεις ώστε το μνημείο να μην στηθεί στο νησί, αλλά στην Αθήνα.

Σε επιστολή του προς την Κοινότητα της Σκύρου στις 26 Οκτωβρίου του 1929 ανέφερε: «Δεν σας κρύβω, κύριοι, ότι μερικά πρόσωπα, ελληνικής εθνικότητας, μου είχαν προτείνει να εγείρουμε το μνημείο σε μια πλατεία ή δημόσιο κήπο της Αθήνας, όπως είχε γίνει με το άγαλμα του Βύρωνα. Ομολογώ ότι η δυσκολία θα ήταν λιγότερο μεγάλη και ότι στην περίπτωση αυτή θα παραδίναμε επισήμως το μνημείο στην πόλη της Αθήνας, όπως γίνεται συνήθως, χωρίς να έχουμε να υποστούμε έξοδα απαλλοτρίωσης, τα οποία δεν τα είχαμε προβλέψει».

Η ομολογία αυτή φαίνεται πως έδωσε το κατάλληλο... κίνητρο για την άμεση κινητοποίηση των Σκυριανών, που διαβεβαίωσαν την Επιτροπή ότι η Σκύρος θα κάνει το παν για να φανεί αντάξια της φήμης της.

Άλλωστε, οι γιορτές που θα γίνονταν στο νησί κατά τα αποκαλυπτήρια του μνημείου θα είχαν διεθνή χαρακτήρα. Το νησί θα επισκέπτονταν περισσότεροι από 300 άνθρωποι, όχι μόνο από την Ελλάδα, αλλά και από πολλές ξένες χώρες, όπως η Αγγλία, το Βέλγιο και η Αίγυπτος.

Έτσι, η κοινότητα της Σκύρου, οι κάτοικοι του νησιού, και ο Σύνδεσμος Σκυρίων στην Αθήνα, κατέβαλαν υπεράνθρωπες προσπάθειες για την όσο το δυνατόν πιο οργανωμένη και αξιοπρεπή εμφάνιση του νησιού, το οποίο εμφάνιζε μια γενικότερη εικόνα εγκατάλειψης, χωρίς να διαθέτει καν τις βασικές υποδομές.

Για να πραγματοποιηθούν βέβαια οι εορτές, απαιτούνταν τεράστιες δαπάνες, στις οποίες η Κοινότητα της Σκύρου από μόνη της ήταν αδύνατον να ανταπεξέλθει. Ο Σύνδεσμος Σκυρίων μετά από μεγάλες ενέργειες, κατάφερε να εξασφαλίσει από το υπουργείο Εξωτερικών, το υπουργείο Τουρισμού, την Υπηρεσία Ξένων και την Εθνική Ατμοπλοΐα το ποσό των 45.000 δρχ, που διευκόλυναν αρκετά την κατάσταση.

Τα ποσά αυτά, βέβαια, ήταν ένα ελάχιστο μέρος των δαπανών για τον ευπρεπισμό της πόλης της Σκύρου, για τον στολισμό της, τα μεταφορικά 350 ανθρώπων, για το γεύμα της δεξίωσης.

Εν τω μεταξύ, καθώς η Διεθνής Επιτροπή δεν είχε προβλέψει ακριβώς την απαιτούμενη δαπάνη για την κατασκευή του ορειχάλκινου μνημείου του Μπρουκ, αντιμετώπισε οικονομικές δυσχέρειες, αδυνατώντας να αγοράσει ίδια δαπάνη τις εκτάσεις γης στις οποίες θα κατασκευάζονταν η πλατεία για την τοποθέτηση του μνημείου. Έτσι, η κοινότητα της Σκύρου προσφέρθηκε και αγόρασε τελικά τις απαιτούμενες εκτάσεις, καταβάλλοντας το ποσό των 40.000 δρχ.

Το σύνολο των δαπανών των εορτών και της κατασκευής της πλατείας του μνημείου Μπρουκ –για την οποία δαπανήθηκαν 80.000 δρχ.- ανήλθε σε 150.000 δρχ.

Υπολογίζοντας και τις δαπάνες για την αγορά των εκτάσεων, τις εργασίες λιθόστρωσης των δρόμων της Σκύρου κλπ, οι δαπάνες για τις γιορτές του Μπρουκ μόνο από την πλευρά της Σκύρου έφθασαν τις 200.000 δρχ.

Από τη στιγμή που έγινε γνωστή η πρόθεση της Διεθνούς Επιτροπής για την ανέγερση του μνημείου στην Σκύρο, η Κοινότητα του νησιού, αναγνωρίζοντας το μέγεθος της τιμής που σήμαινε αυτό για το νησί, ξεκίνησε έναν αγώνα ταχύτητας για να μπορέσει εγκαίρως να εξωραΐσει την πόλη.

Η σημασία που δόθηκε στις γιορτές της Σκύρου και από ελληνικής αλλά και από διεθνούς απόψεως, ήταν πολύ μεγάλη. Εκατόν είκοσι ξένοι λόγιοι, δημοσιογράφοι, καλλιτέχνες, άνθρωποι της διανοήσης, άνθρωποι του ονόματος και του πλούτου, θα επισκέπτονταν το νησί για να παραστούν στα αποκαλυπτήρια του μνημείου. Διπλάσιος θα ήταν ο αριθμός των ελλήνων. Και μια εβδομάδα αργότερα, θα έφταναν στο νησί άλλοι 200 γάλλοι διανοούμενοι, και αυτοί για να τιμήσουν την μνήμη του Άγγλου ποιητή.

Και ενώ το νησί είχε μια φυσική ομορφιά, ωστόσο οι υποδομές ήταν ουσιαστικά ανύπαρκτες, δεν κάλυπταν καν τις στοιχειώδεις ανάγκες των κατοίκων. Πόσω μάλλον μιας τόσο μεγάλης αποστολής επισκεπτών από όλον τον κόσμο!

Μέσα σε περίπου έναν χρόνο, με τις ενέργειες του προέδρου της Κοινότητας, Σοφοκλή Στεφανίδη, η πόλη της Σκύρου ηλεκτροφωτίστηκε και υδροδοτήθηκε. Απέκτησε μια θαυμάσια πλατεία –αυτή που υπάρχει και σήμερα- αλλά και μια πλατειά οδό που έφθανε από το Δημοτικό Σχολείο μέχρι την αγορά. Κατασκευάστηκαν κοινοτικά αποχωρητήρια σε διάφορα σημεία της πόλης για την εξυπηρέτηση της «καθαριώτητος και της κοσμιότητος», ενώ έγινε μια γενική τακτοποίηση όλων των ασχημιών που προέρχονταν από τα χαλάσματα σπιτιών, τις σωρούς πετρών, τις πεσμένες πεζούλες κ.λπ.

Επιπλέον, η Κοινότητα κατασκεύασε ένα μεγάλο δίκτυο καλντεριμιών, ώστε πλέον ένα μικρό μόνο μέρος της πόλης να μένει χωρίς λιθόστρωτους δρόμους.

Επίσης, μετά από προσπάθεια της Λιμενικής Επιτροπής, κατασκευάστηκαν αποβάθρες στις περιοχές Αχερούνες, Μπασαλάκι και Λιναριά –που δεν ήταν ακόμα λιμάνι-, ενώ ηλεκτροφωτίστηκε η Λιναριά.

Παράλληλα, κατασκευάστηκε ο δρόμος που συνέδεε την Λιναριά με το χωριό – δρόμος που ολοκληρώθηκε λίγες μόλις ημέρες πριν τα εγκαίνια του μνημείου και χρησιμοποιήθηκε για την μεταφορά των επισήμων με αυτοκίνητα από την Λιναριά.

Στο μεταξύ, το 1930, με αφορμή και τις επερχόμενες εορτές, ο Σύνδεσμος Σκυρίων ίδρυσε ίσως το πρώτο τοπικό αρχαιολογικό και λαογραφικό μουσείο της Ελλάδας, με στόχο να αναδείξει την ιστορία, αλλά και την τότε μορφή του νησιού. Το μουσείο, που στεγαζόταν στο σημερινό Δημαρχείο, έγινε με την συνεργασία των κατοίκων και της Κοινότητας της Σκύρου και εγκαινιάστηκε τον Μάρτιο του 1930.

Η γιορτή των αποκαλυπτηρίων του μνημείου του Ρούπερτ Μπρουκ και της αιώνιας ποίησης έγινε τελικά στις 5 Απριλίου του 1931 με κάθε επισημότητα, προκαλώντας τον θαυμασμό των επισκεπτών. Μετά από μια απλή και λιτή τελετή στον τάφο του ποιητή, οι επίσημοι μετέβησαν στην πόλη της Σκύρου, όπου παρατέθηκε μια λαμπρή δεξίωση προς τιμήν τους.

Και τι δεξίωση! Το μενού μόνο περιελάμβανε 40 αρνιά, ενώ για ορεκτικό προσφέρθηκαν 60 οκάδες αστακό (περίπου 72 κιλά)—από τα οποία «δεν περίσσειψε... ούτε πόδι»- (η Σκύρος από τότε φημίζονταν για τους αστακούς της!).

Στη συνέχεια, οι επίσημοι μετέβησαν στην πλατεία του Μπρουκ, όπου ο πρωθυπουργός της Ελλάδας Ελευθέριος Βενιζέλος έκανε τα αποκαλυπτήρια του μνημείου, με πλήθος προσωπικοτήτων –μεταξύ των οποίων οι έλληνες λογοτέχνες Άγγελος Σικελιανός, Μυρτιώτισσα και Σπύρος Παναγιωτόπουλος- εκφώνησαν λόγους και διάβασαν ποιήματα αφιερωμένα στον Μπρουκ.

Έχουν περάσει 84 χρόνια από τότε, και το άγαλμα του Μπρουκ συνεχίζει να αποτελεί σημείο αναφοράς στο νησί της Σκύρου. Για τον κόσμο, ο Ρούπερτ Μπρουκ είναι ένας Μεγάλος Ποιητής του Πολέμου και ένα σύμβολο της Αθάνατης Ποίησης. Για την Σκύρο όμως είναι πολύ περισσότερο: είναι η σπίθα που αναζωπύρωσε την φλόγα του Σκυριανού πολιτισμού.